

Csia Lajos – A Római levél főbb fogalmai

Pál akkor írja ezt a levelet, amikor Rómában nem járt még, s így annak írásában különös pásztori érdekek nem vezethették. Így alkalma nyílt rá, hogy a keresztyén élet igazságait kereken és rendszeresen adja elő, anélkül, hogy helyi szükségekkel és bajokkal vesződne.

A levél az isteni szeretetnek, a KEGYELEMNEK az emberi szívhez vívő útját írja le. A Római levelet nehezen érthetőnek szokták mondani. Ennek a nehezen érthetőségnek okai: a rossz fordítás, a fogalmak hamis értelmezése, az apostoltól idegen gondolatoknak a levélbe magyarázása, de főleg az, hogy a levél az Istent nem kereső ember elől rejtve marad. Csak a keresztyén élettapasztalat adja meg a levél megértéséhez a kulcsot. Alábbiakban megpróbáljuk néhány fogalom helyes értelmét körvonalazni.

Az IGAZSÁG és IGAZSÁGOSSÁG kettős fogalmát, melyeket minden művelt nyelv külön szavakkal jelöl (alétheia, veritas, Wahrheit, vérité, truth, - dikaiosyné, justitia, Gerechtigkeits, justice, righteousness), a megszokott magyar fordítás legtöbbször egy szóval adja vissza: az igazsággal. Az igazság és az igazságosság összezavarása igen sok értelemzavart szült. IGAZSÁG alatt Isten szavát, Isten kijelentését értjük. A levélben nyolcszor fordul elő (Róm. 1,18.25; 2,2.8.20; 3,8; 9,1; 15,8;) Az igazság valóság; ellentéte: a HAZUGSÁG, valótlanosság (Róm. 1,25;) Az IGAZSÁGOSSÁG fordítás sem tökéletes azonban, mert ebben a fogalomban még igazlelkűség, jogosság és méltányosság is van. Ellentéte: az IGAZSÁGTALANSÁG, még hamissággal, jogtalansággal és méltánytalansággal is fordítható. Az „igazság” annyit árul el, hogy valami megvan-e valósággal, megfelel-e annak, ami a valóságban van. Az „igazságosság” azt fejezi ki, hogy valaki megfelel-e a teremtésben levő isteni rendnek és törvényszerűségnek, melyet még a pogány népek gondolkodói is oly világosan láttak, hogy ezt a rendet böcselkedésük alapjává tették (diké, karma, taó). Az isteni rend áthágása a BŰN. A bűn büntetése igazságos, vagyis az isteni rendnek megfelelő; a bűnös a büntetéssel azt kapja meg, ami neki jár; ami méltányos. E fölött a „kinek-kinek a magáét” elv fölött egy magasabb isteni elv áll: ingyen adni annak, aki az ingyen adottat megbecsüli. Ilyen MEGBÍZHATÓ ember a HÍVŐ vagy HŰ. Ezt a három fogalmat a görög egy szóval jelöli, ami nagyon érthető, mert aki hűtlen, másban sem bíz; aki mást hűnek tart, maga megbízható. A hit tehát helyrehozza a bűn okozta kárt; a hit a bűn gyógyulása. Ezért Isten a hívőt igazságosnak tekinti. Az igazságosnak ezt a magasabb értelmét a pogány világ nem látta meg. Ennek a magasabb igazságosságnak neve: KEGYELEM, vagyis ez az igazságosság Isten ajándéka. A kegyelmet Isten jogosan adja a hívőnek, mert a hívő azzal nem él vissza. A hívő ellentéte a HITETLEN vagy ENGEDETLEN, ki nem kaphat kegyelmet, mert úgysem használná jóra, tehát a kegyelem nem segítene rajta. A hívőt a kegyelem beilleszti a világrendbe, s mivel a hívő bűnét kiveti a világból, az ott többé nem mérgez. A megbánt bűn nem fertőz. A kegyelem tehát a világrend megerősítése. Ezzel szemben a hitetlennek adott kegyelem az igazságtalanságot erősítené a világban, mert újabb igazságtalanságok elkövetésére buzdítaná és képesítené. Igazságosság és igazságtalanság egymással harcoló felek (Róm. 6,13;) Az igazságtalan ember még hallani sem akar az igazságosságról, úgyhogy annak még az említését, tehát az igazságot, az igaz szót sem tűri el. Ennélfogva igazságtalanságával az igazságot leigazza (Róm. 1,18;) Isten ellenben KIJELENTI, vagyis az igazság szavával megismerteti a maga igazságosságát (Róm. 3,21;)

Isten igazságossága a különböző viszonylatokban különbözőképpen valósul meg; így hát többféle értelemben kell vennünk. Jelentheti az isteni követelést, hogy az ember Istennek a teremtésben és az Igében kijelentett akaratához, az isteni rendhez alkalmazkodjék, s akkor a neve TÖRVÉNY.

Jelentheti Isten természetét, mely a Tőle teremtett rendet soha meg nem sérti, hiszen az belőle fakadt; Istennek ezt az igazságtalanságtól megközelíthetetlen lényét nevezzük az Ő SZENTSÉGÉNEK. Jelentheti *Isten igazolását* abban, hogy az isteni rend ellen vétő bűnöst elítéli, s a hívőt fölmenti, s ezzel az istenigazolással a levél sokat foglalkozik (Róm. 3,25 skk; 10,4skk.). A

hívőnek a vád alól való feloldozását nevezzük MEGIGAZÍTÁSNAK, MEGIGAZULÁSNAK, vagy igazságossá tevésnek. Jelentheti az ember jogát az élethez, ha az ember az isteni rendet megtartaná; de erre az ember képtelen. Jelentheti a hívő igazságosságát, melyet érdem nélkül, ingyen, hite alapján tulajdonít, vagy számít be neki Isten. Meg kell hát különböztetnünk a cselekedetek igazságosságát a hit igazságosságától. Az előbbit követeli Isten, az utóbbit ingyen adja. A hívőnek ajándékozott igazságosság gyümölcsöt terem az emberben; az embert az isteni rendhez hozzáigazítja. A hitbeli igazságosságnak ezt a gyümölcsét nevezzük MEGSZENTELŐDÉSNEK.

A magyar TÖRVÉNY szó jó fordítása a görög *nomos*-nak, de a *nomos*-szal együtt rossz fordítása a héber *tóra*-nak, mely tanítást jelent. A magyar „törvény” egy szabálynak részekre törését, egyes esetekre való alkalmazását fejezi ki, ami a tételes jognak helyes elnevezése, de a bibliai gondolatot nem mindenkor fedi; tehát meggondolással használandó. A fogalom fontosságát mutatja, hogy a Római levél a „törvény” szót 75-ször említi. A törvény – általános bibliai értelmezésében – az isteni világrend leírása, a róla szóló tanítás. Ez a tanítás azonban különbözőképpen öltött testet. Legáltalánosabb alakjában Isten a lelkiismeretbe írta bele, úgyhogy az ember öntudatlanul és akaratlan is lelkiismerete szerint gondolkodik és ítél (Róm. 2,14;) A lelkiismeret Pál szerint nem a priori gondolkodási forma, hanem *syneidésis*, vagyis Istennel való együtt tudás, amelyben a törvény „cselekedete” íródik bele az ember szívébe. Ez az elnevezés feltételezi, hogy az embernek van egy olyan érzékszerve, mellyel állandóan észleleteket szerez Istenben. Később látni fogjuk, hogy az embernek Istennel érintkező belső szerve: a szellem, s a lelkiismeret csak ennek gyümölcse. A törvény másik kijelentési formája a Mózesnek adott írott törvény, mely *tételekbe rögzíti* az isteni rendet, míg a lelkiismeret *állandóan mozgó és alkalmazkodó* összhang az isteni renddel. Ha tehát az emberi szellem rendesen működne, a lelkiismeret sokkal tökéletesebb forrása volna az isteni rend ismeretének, mint az írott törvény, mely az emberi viszonyokhoz alkalmazott tételeivel a törvénynek csak durvább foglalatát adja, és a szív belső indulatainak megítélésére nem alkalmas. Így érthető, hogy a szellemi élet fejlődésével az ember a tételes törvény alól felszabadul, és magasabb törvény ismeretének birtokosa lesz, mely a szeretet törvénye (Róm. 13,8-10). Mind a lelkiismeret, mind a Sínai törvénye vádlevéllé vált az ember ellen, ki azt áthágta, és pedig zsidó ellen is, pogány ellen is. De az ember hazug és képmutató volta még az őt elítélő törvényt is dicsekvés alapjává tudta tenni, s ezzel az emberi szív keménységéről tett tanúságot (Róm. 2,12.17.19.23) A tételekbe foglalt írott törvény tökéletlenségével jár együtt, hogy a bűnös azt ide-odaforogtatással javára magyarázhatja, s az így keltett hamis látszattal, éppen az írott törvényre hivatkozva, s a lelkiismeretet elhallgattatva, a szívet megcsalhatja. Van azonban a törvénynek egy magasabb szellemi megnyilatkozása, mely az isteni világrendnek tökéletesen megfelel, melyet a görög *dikaióma* szó fejez ki, s magyarra nem tudunk mindig egy szóval fordítani, mert hol törvény (Róm. 2,26; 8,4), hol Isten igazságos követelése a jelentése (Róm. 1,31), hol a törvény betöltéseként szerepel (Róm. 5,16.18). Ez a tökéletes törvény úgy viszonylik az írott törvényhez, mint szellem a betűhöz, mint az Istentől megtisztított emberi szív az elme világosságának még ellenálló külső cselekvéshez. Az elme és a cselekvés ez ellentétében az ember látja és akarja a jót, de annak véghezvitelét nem találja (Róm. 7,18) Ezt a lélekhasadást emberi erőlködés nem gyógyíthatja meg, csak az embert újonnan teremtő isteni KEGYELEM, mely nem más, mint az Istentől kiáradó, és az embertől befogadott SZERETET. Aki szeret, bízik és hisz is. A szeretet megbízhatóságát nevezi a levél a HIT IGAZSÁGOSSÁGÁNAK (Róm. 4.fejezet). Az emberi hitnek és isteni kegyelemnek ebben a felső világában az isteni Szellem ajándéka képpen az ember ingyen kap arra képességet, hogy a szellemi törvény követelését betöltse (Róm.8,1-11) Ezért a törvény a kegyelem világában a HIT TÖRVÉNYEKÉNT szerepel (Róm. 3,27-31). Az alsó világban a BŰN törvénye uralkodik az emberen, mely szerint vétkeznie kell, s ha ezzel szembeszegül is az ÉRTELEM TÖRVÉNYE, ennek akarát mégsem tudja végrehajtani. De a fekső világbanaz értelem törvényét, mely az Isten bennünk kijelentett törvénye, megvalósítja a szellem törvénye, azaz a kegyelem hatalma, mely a bűn hatalma alól felszabadított emberben természetsszerűleg az isteni *dikaiómá*-t, az örök isteni rendet valósítja meg a hívőben (Róm. 7,5-8,2),akit az írott törvény rabságától feloldoz (Róm. 7,1-4). A megszentelődés útja tehát nem a törvényt megvalósító emberi erőlködés útja, mert ennek erdménye újabb és újabb elesés, mindig reménytelenebb vergődés lesz (Róm. 7,24); hanem a Felkent Jézussal

való összenövés, azaz a Vele való együttműködés, az Érte viselt üldöztetés, lemondás halálos útja. Ha az ember a maga erjén próbálja a törvényt betölteni, a törvény fenyegető rémmé lesz, az ígéretek meghíúsítója (Róm. 4,15), a bűn megsokasítója (Róm. 5,13.20), tömlöctartó, ki rabságban tart (Róm. 6,15-16), kényúr, ki alattvalóit megöli (Róm. 7,1-4), bűnös szenvedélyek ránszabadítója (Róm. 7,5-6), alvó bűn életre keltője, sőt, mitha a maga is bűnös volna (Róm. 7,7-8), s bűn törvényeként tagjainkba volna írva, azt diktálva, hogy vétkeznünk kell (Róm. 7,21-25; 8,2). Pedig a törvény szent, igazságos (méltányos) és jó, s csak azért lett halálommá, mert betölteni nem tudom (Róm. 7,12-14). Ám fenékig kell kiinnunk a kudarcok poharát, hogy óra képtelen szívünket egészen kiismerjük, s magunkat feltétel nélkül a kegyelemre bízunk, vagy ami azzal egy: a Szellem dolgait keressük. Hogy a Szellem életét élhessük, földi tagjainkat (a világ dicsőségét, elismerését, előnyeit, ellanyhító örömeit) meg kell öldökölnünk (Róm. 8,13). De nem magunk, hanem a Szellem erjéje, mert magunktól erre is képtelenek vagyunk. S a Szellem szárnyain vitetve, látni fogjuk, hogy a KEGYELEM végtelenül több, mint a bűn, mert árvízként ragadja magával azt, aki akarátát Istennek odaadja (Róm. 5.fejezet).

Miután az igazságosság, törvény és kegyelem tényeiben Isten munkásságát szemléltük, most azt kell még vizsgálnunk, akiért és akin ez a munkásság folyik, az embert. A bibliai ANTHROPOLÓGIA azonban jobb vagy baloldali teológiáktól annyira befolyásolt tudomány, elfogulatlan kutatóktól pedig annyira járatlan terület, hogy szükséges annak alapfogalmait a hívő bibliakutatás szempontjából tisztázni. Ehhez pedig más bibliai témájú könyveket is segítségül kell hívnunk. E szemlélődéseknél a súlyt a bibliai LÉLEKTANRA helyezem.

Kiindulhatunk e kutatásoknál a modern lélekbúvárok tekintélyes munkásságából és eredményeiből? Sajnos, ezek a kutatók Istennek és az emberi léleknek a viszonyáról majdnem semmit sem mondanak, s rendszereikben alig találunk olyan pontot, amelyről a bibliai fogalmakat továbbépíthetnők. Ők csak testi érzékeletekről tudnak, úgyhogy testiben és érzékiben egy fogalmat látnak, amit –sajnos- a magyar bibliafordítások is visszatükröznek (1Kor. 2,14; 15,44.46), amikor „érzéki”-vel fordítják a szellemivel szembenálló, tehát a testhez tapadó „lelki”-t. E felfogásnak megfelelően a lelki lét egész tartalmát a testi érzéklésből vezetik le, s így a léleknek csak a testi érzékléshez és élethez közelebb eső működését kutatják. Meg is elégszenek e felületes jelenségek leírásával. Náluk a lélek gépies egybekapcsolódások rendszereként tűnik fel, valami automata telefonközpontfélének, melynek ok-okozati szükségszerűségében az emberi felelősség és „én” eltűnnek. Ez a lélektan a materializmus ittmaradó kísértete, melyet imádói és szerelmesei nem tudnak elbocsátani, mint a trónjához kötözött halott szultánt. A manapság divatos „szellemtudományok” ezt a lélektant nem ingatták meg, ami kitetszik metódusukból, mert a lét igazán nagy kérdései iránt úgy szólván semmit sem érdeklődnek, hanem apró részletek halmozásában vesznek el. Különben helyes empirizmusukon nem épül többé hatalmas piramis; a törpe faj lent marad a porban, s a történések mélyebb hátterének kutatását még csak „tudományos”-nak sem tartják. Félnék a lélek mélységébe leszállani, s ott a félelmetes, szuverén „én”-t megpillanatni, ki szabad akaratával csap bele a lélek húrjaiba, vagy megkötözött titánként próbálja egy nálánál is nagyobb szellemi hatalom béklyóját ledobni. Cinikus természettudósok és tudós piszmogók kezén vesztek el a Biblia mélyebb lélektani meglátásai. Mivel nem értik őket, nem is beszélnek róluk, s ebben a teológiákon tanított lélektanok sem kivételek; a tudós pap kezén sem lesz a lélekismeret Istent dicsérő hárfá.

A bibliai lélektan előadásának igen nagy akadálya a mai magyar nyelvhasználatnak arra való alkalmatlansága, hogy a bibliai fogalmakat megfelelő nevekkkel nevezzük. Szándékosan mondom nyelvhasználatot és nem magyar nyelvet, mely a régi, sőt a pogány magyar léleknek sok eredeti mélyértelmű meglátását őrizte meg, s így a fordítóknak módjukban volt jobb szavakat is választani. Bibliai lélektant azonban lehetetlen írni, ha a bibliai fogalmakat megkülönböztetni nem tudjuk. A *ruach*, *pneüma*, *spiritus*, *esprit*, *spirit* és *Geist* szavak egészen más fogalmakat jelölnek, mint a *nefes*, *psüché*, *animus*, *ame*, *soul*, *Seele* szavak; de amit az összes művelt nyelv szétválaszt, azt a magyar fordítás a lélek szóval egybekeveri, vagy ha ez lehetetlen, minden további nélkül megteszi, hogy a *psüché*-t szívvel fordítja le (Héb. 4,12). Pedig nyelvünkben megvannak az etimológia szempontjából

is pontos kifejezések. A *pneüma*-nak, mely –mint a héber *ruach*- elsősorban szelet jelent, megfelel a szintén szélből képzett szellem. A lélegzést is jelentő héber *nefes*-nek, valamint a testi életet hordozó görög *psüché*-nek a szintén lélegzéssel kapcsolatos magyar lélek. Ezek után több, mint rövidlátás azzal ütni el a szellem-lélek megkülönböztetést, hogy az csak egy kisebb felekezet vesszőparipája: kiváltképpen, mikor a személyhez nem kötött lelki értékeket egy újabb tudományos irány szintén a szellemi szóval kezdi jelölni. Bár a szellem nyelvújítás-korabeli szó, de szellet alakjában a régi irodalmi nyelvben, Heltai bibliafordításában, s a mai nyelvjárásban is előfordul. A Ranschburgtól ajánlott lélek és elme korántsem oly találó; sem a lélek a *spiritus*-nak, sem az elme az *animus*-nak nem felel meg. A görög *nous*-t sem elmével, sem ésszel nem fordíthatjuk, hanem csak értelemmel, mert az ítéletalkotó-tevékenységet a Biblia nem a *nous*-nak, hanem a szívnek tulajdonítja. A *léb* vagy *kardia* a Bibliában a legfontosabb lélektani fogalom, melyet okvetlenül szívvel kell fordítanunk, noha a szív érzélgős, modern használata mást tanácsolna. Ragaszkodnunk kell azonban a szív bibliai értelméhez. A magyar bibliafordításokban használt test szó is két – az eredeti nyelvekben külön szavakkal megnevezett – fogalmat foglal össze, s ezzel is csak zavart okoz, holott a húsban megvan a megkülönböztetést pontosan eszközlő, és értelemben is hű másik szavunk. Nyelvünk maga itt sem marad el a művelt nemzetek nyelve mögött; de a magyar bibliafordítás zürzavarát ezek az idegenek meg sem értenék. A *sóma*, *corpus*, *corps*, *body*, *Leib* szavaknak megfelel a magyar test; a *sarx*, *caro*, *chaire*, *flesh*, *Fleish* szavaknak a magyar hús. Más elnevezésekről később szólok.

A bibliai lélektan klasszikus alaptétele: 1.Móz. 2,7: „Az Úr, az Isten az embert *a földnek porából* formálta, s orrába *élet leheletét* lehelte; így lett az ember *élő lélekké*.” A Biblia tehát azt tanítja, hogy az ember két világból ered: a testi világból (föld pora) és a szellemi világból (élet lehelete), vagyis Istenből. Az emberi természetnek tehát származása szerint két frontja van: a testi és a szellemi világ felé. Testével amaz, szellemével emez felé fordul. Test és szellem közt áll az ember igazi lény, melyet a Biblia léleknek nevez (így lett az ember élő lélekké), mely éppen az idézet vers értelmében szellemi eredetű, s így szellemi természetű is; de mégis valami más: testhez kötött szellem. Ezt a meghatározást erősíti meg az a tény, hogy még a hívő ember is a test halála után a feltámadásig tökéletlen állapotban van, és a test felöltésére vágyik (2Kor. 5,1-4; Jel. 6,9-11; vö. 2o,4-6). Az emberben lévő isteni lehelet teszi, hogy az ember „én”, vagyis magában zárt, külön világ: de ez az emberi én nem az ember szelleméhez, hanem a lélekhez van kötve, agyis a test és szellem kapcsolatához. Ebben az ember az angyaloktól különbözik, kiknél az én a szellemi léthez kapcsolódik. Az angyalok szellemek, de az ember lélek. A magyar is lélekszámról beszél. Az emberi élet központja tehát a lélekben van, s magának az embernek szempontjából nézve az emberi életet, annak mélyét a lélekben kell látnunk, melyhez képest a test és szellem külterületek. Az embert körülvevő testi világ szempontjából azonban a szellem rejtettebb, mint a lélek; ebből a szempontból tehát a szellem az emberi lét mélysége. Az ember eszerint két világban él. Teste révén az anyagi világban, szelleme révén a szellemi világban. Ha a test életét szervek útján éli, sokkal inkább így a lélek és a szellem az ő életét. A testi hatások befogadására érzékszervek szolgálnak, és a testi hatások kivételére tagok szolgálnak: vannak szellemi érzékszervek és szellemi tagok is. Van tehát szellemi érzékelés, és van szellemi cselekvés, például a hit. A szellemi érzékelésről a kézenforgó lélektanok mit sem tanítanak. Az eltagadhatatlan szellemi befolyásokat a lélek belső működésére viszik vissza: úgynevezett vallásos, erkölcsi, művészi „érzelemre”, melyeket azonban még sohasem sikerült megmagyarázniuk, még csak körülhatárolniuk sem. Pedig ha pontosabban meg akarták volna fogni őket, kitűnt volna, hogy a vallás, erkölcs és művészet észleleteiben nem az érzelmi elemek a döntőek; nem is értelmi meglátások ezek, hanem szellemi érzékelések; olyan felvillanások, vagy ihletések, melyeket a bennünket szintén körülvevő szellemi világ sugall. E három szellemi érzékelésen kívül igen fontos az igazság- vagy valóságérezék működése, mely néha olyan erős, hogy még az álomban is jelentkezik (tudjuk, hogy mit álmodunk), és sokszor erőteljesebben vezet a tudós kutatót, mint az érvek logikus láncolata. A művészi érzékelés észlelete: a szép, az erkölcsi érzékelés észlelete: az igazságos vagy méltányos, az igazság-érezék észlelete: az igaz vagy való; a vallásos érzékelés észlelete: a szent. Mindezek az észleletek az emberi kedélyt hullámmásba hozzák, s az érzelmek raját idézik fel. Ez tévesztette meg a lélekkutatókat akkor, amikor művészi, vallásos stb.

érzelmekről kezdtek beszélni, hott külön ilyen érzelmek nincsenek, hanem a szellemi érzékelés örömet, félelmet, vagy más közönséges érzelmet ébreszt. A testi és szellemi külvilággal való összeköttetésünk azonban nem teljesen ugyanaz. A testi világ személytelen és akarattalan, érzékelésünknek tehát csak szenvedő tárgya lehet. A szellemi világ ellenben akaró és személyes; következésképp nemcsak az ember keresheti a szellemi közlést, hanem a szellemi világ is keresheti az embert. Harmadik csoportba tartozik az az eset, amikor ember keresi az embert; amikor a látszólagos testi összeköttetésen keresztül lelki, vagy éppen szellemi érintkezés folyik. Sokszor a szellemi világ is a testi érzékelésen keresztül keresi meg az embert, mert fogalmaink a testi világon épülnek fel. A szellemi világ közlése: a KIJELENTÉS. A kijelentés egyik különleges megjelölése a szellemi világ rejtett voltára célzó „leleplezés” (apokalüpsis). A szép, igazságos, igaz és szent tehát nem az ember belvilágából származik, hanem éppen úgy kívülről megy be oda, mint a fény, szag, íz, hang, nyomás stb., csak hogy nem a testi, hanem a szellemi érzékszerveken keresztül. Az említett négy érzékelésen kívül még igen sokféle szellemi érzékelésről lehet beszélni. Minden igazi erény, amelynek eredetét a lélektanok felderíteni szintén képtelenek, úgyhogy csak szorultságból vezetik őket szokásra, társadalmi megegyezésre vissza: a jóság, irgalom, bátorság, hűség stb., s mindennek fölött a szeretet szintén szellemi érzékelések tárgyai: Istenben látjuk őket, s amikor ezeket gyakoroljuk, az égi fényt verjük vissza. Tehát ezek sem belőlünk állanak elő. Ha valaki magából próbálja előhozni őket, csak silány utánzó lesz, vagy egyenesen képmutató, alakoskodó. Mialatt testi érzékszerveink működnek, szellemi érzékszerveink is folytonos működésben vannak: mialatt egy jelenetet látunk, hallunk, vagy újságból olvasunk, a testi érzékszervekkel együtt dolgoznak a szellemi érzékek, s látjuk a történet isteni ítéletét. Nem csak embereket látunk, hanem őket jóknak, rosszaknak, hűségeseknek, hűtleneknek látjuk, szóval egyszerre látjuk őket a test és a szellem, e világ és az örökkévalóság fényében.

Szellemi szervezetünknel jobban ismerjük a LÉLEK csodálatos szervezetét. Annak legfontosabb, központi irányítószerve a SZÍV, mely a testi szívhez hasonlóan örökös működésben van, fogadja a külső hatásokat, s azonnal felel rájuk, vagy szívesen látja, vagy elutasítja őket. De a szív több, mint a kívülről jövő hatások találkozó és kiegyenlítő helye: a szív a személyi életnek, az „én”-nek a lakóhelye. Ennek az énnak a fogalmához elsősorban a tudat tartozik, s minden tudat ősanja, az öntudat. Amikor a tudat valamit megkeres, figyelemmé változik. A tudat egyik része az isten-tudat, mely a szellemi érzékelésből származik (Róm. 1,19), s melyet lerázni az sem tud, aki az anyagi világból észérvekkel más meggyőződést akar magának felépíteni. Az isten-tudat következménye a függőség tudata, melyet felelősségérzetnek nevezünk, s mely szintén szellemi érzékelésből ered. Hogy felelősség és tudat összetartoznak, mutatja, hogy a lélekben sok tudatlan működés van, de ezekért egészséges érzéssel felelősséget nem érzünk. A tudattól meg kell különböztetnünk a tudott dolgok összefüggésének vizsgálatát, melyre a léleknek másik szerve van, az értelem. A tudathoz tartozik az értékelés alapjának bírása, s értelemhez az összehasonlítás munkája. De az ítéletet a felhozott bizonyítékok alapján a szív mondja ki. A léleknek megint más szervéhez tartoznak a kívánságok és törekvések, de a döntő szót ezekben is a szív mondja ki. A tudat, ítélet és elhatározás együtt alkotják a szívet. A szív maga az ember. Ha az ember valamit egész lelével csinál, azt a Biblia szerint szívével, vagy szívéből csinálja; amit nagy felelősséggel, és ezért figyelemmel csinál, azt szívére veszi. Azok a törekvések, melyekért az ember felelős, például a gonosz törekvések, az ember szívéből szállanak föl (Mt. 12,30.33; 5.Móz. 4,39; Mt. 15,16.20; Lk. 6,45). Mert ugyan más szervből származnak, mint a szív, de a szív tudatán és elhatározásán keresztül jutnak ki belőlünk, s csak a szíven keresztül lesznek gonoszokká. Különbözik nem gonoszol, nem is vagyunk értük felelősek. Az örült vagy hülye cselekedetei éppen úgy nem gonoszok, mint az állatokéi. De ami az állatnál természetes, az embernél betegség. Vannak párhuzamos bibliai helyek, melyeken hasonló összefüggésben hol a szív szót, hol a személyes névmást találjuk, miből az következik, hogy a Szentírás a szívet és az ént egynek tartja (Eszk. 6,6; Zsolt. 36,2 vö. 2Kor. 2,4; Mt. 9,4).

Találunk azonban olyan párhuzamos helyeket is, hol a szív és a lélek szavak fordulnak elő azonos jelentéssel. Szinte mindent, amit a szívről mond, a lélekről is mond az írás. A lélekről azonban sok olyat mond, amit a szívvel kapcsolatban sohasem említ. Így szó van a léleknek a testi

élettel kapcsolatos működéséről, arról a tevékenységéről, mely a tudattalan természeti ösztönök világába esik. A héber szív szót az Ótestamentum görög fordítása, a Hetvenes fordítás (Septuaginta LXX), igen sokszor lélekkel (*psüché*-vel) fordítja, ami azt jelenti, hogy azonosságukat érzi. Egy-é hát a kettő? Ezt megcáfolja az említett körülmény, hogy a lélek tevékenysége nagyobb körre terjed ki, mint a szívé. Mivel pedig a szív teljes működése lelki működés is, arra az eredményre kell jutnunk, hogy a bibliai felfogás a szívet a lélek egy részének tartja, a lélekhez azonban a szíven kívül más szervek is tartoznak (Jn. 14,1.27; vö. Jn. 12,27; Zsolt. 86,4; vö. Zsolt. 104,15. Csak a lélekről mondható: Zsolt 10,3; Mik. 7,1; 1.Sám. 2,16 stb.).

Vannak olyan bibliai helyek is, melyeken a szív és SZELLEM állanak felváltva ugyanabban az értelemben, például: Zsolt. 34,19; 51,19; stb.. vedd össze még Ezékiel 13,3 és Jeremiás 23, 16. 26 verseket. A magyar fordítás persze a szellemet lélekkel fordítja, de a szívet meghagyja. Az emberi szellem az embert Istennel összekötő határterület lévén, nemcsak a szellemvilágot bocsátja át magán az ember befelé, hanem a szívet is képviseli Isten felé, s a maga „beszéd nélküli sóhajtásaival” (Róm. 8,26) a szív széttűzött, összetört állapotát a szellem segélyre szoruló, éhező üres voltával híven fejezi ki. Éppúgy kifejezi a lélek Istent kereső akaratát a szellem „buzgósága” (Róm. 12,11), mely annak erősebb tevékenységét jelöli. Ezékiel 13, 3 arra mutat, hogy amint a testi érzékszervek is káprázattal csalhatják meg a szívet, úgy nyújthatja az emberi szellem is az Istentől jövő kijelentés látszatát, noha ilyen kijelentés nem érkezett, csak szellemünk káprázott. Az ilyen szellem valóságérzéke beteg vagy vak. Mint a kérő imádságban, úgy a kijelentés közlésében is az emberi szellem „hangtalan”, „beszéd nélküli”, vagyis nem közöl gondolatot, hanem csak a valóság-érzék biztosítását, vagy tilakozását nyújtja. A valóságérzék az emberben nyugtalanságot vagy nyugalmat teremt, s ebből áll elő a szívben a lelkiismeret tanúsága. A szívben a szellem valóságérzéke nyugtalanítással vagy megnyugtatóssal kifejezi Isten ellenkezését vagy helyeslését, s erre a szív különböző ítéletei (*logismo*-i) harcra kelnek, hogy aztán a szív a felülről vagy alulról jövő hatásnak engedjen (Róm. 2, 14-15). A lelkiismeret görög neve: *süneidésis*, együtt-tudást jelent, vagy helyesebben együtt-látást, a dolgoknak Istennel együttes szemlélését. Így ír az Isten a szív tábláira (Jer. 17,1), s ezt az írást tettekben is el lehet olvasni, azokon keresztül a szívbe, mintegy Istentől írott levélbe látva (2.Kor. 3,2). A megrémített, szorongó szív ingadozó ítélete ezt a levelet elhomályosítja, úgyhogy abban önmaga sem tud többé olvasni. De ekkor buzgó fohással fordul az éghez, Isten Szelleme megérinti az ember szellemét; annak érzékszervein keresztül a lélek Istent, mint a Szeretetet tapintja meg, mintha azt kiáltaná a szívünkbe a Szellem: *Abbá, azaz Atya!* S e hangra a reszkető szív megpihen (Róm. 8,15; 1.Ján.3,19-21). Az ember felelősségérzete is lehet beteg, s annak gyógyulását Isten szellemi meglátása hozza. –A szellem tehát nem logikus gondolatmenetet közvetít Isten és az ember között, hanem Isten-látásokat, Isten-tapasztalásokat. – Van azonban az emberi szellemnek még egy nevezetes közlő tevékenysége: életet közöl, mely világosságot, erőt jelent az emberi szív számára, s az embert mindannak megvalósítására képesíti, amit szellemi érzékein keresztül Istentől meglátott. Az Istentől jövő világosság és erő a szeretetben jelenik meg (Gal. 4,6; 2.Kor 1,22; Róm. 5,5; 8,15 sk.). ahogy az isteni élet a szívbe ömlik, s a szív mindjobban megtelik vele, a szív elfordul a külső testi világtól, azzal való összeköttetéseit elvágja, s elrejtőzik (Kol. 3,1; 1.Pét. 3,4). Így teremődik a belső ember, a titkon zsidó (Róm. 2,29). A szellem érzékszervei mindjobban megnyílnak, s a földi ember a mennyekben él (Ef. 1,3.20; 2,6).

Az isteni szellemnek az emberi szívbe való beömlése az ember lelkének szellemi eredeténél fogva természetees és akadálytalan. Nem ilyen magától értetődő a szívnek és a testi külvilágnak, vagy a szívnek és az emberi testnek közeledése, azért a Teremtő a szív és TEST között érintkező határterületről gondoskodott. Ez a határterület a VEGETATÍV LÉLEK, mely az állatokban is megvan. A vegetatív lélek éppúgy tudattalan, mint ahogy a vegetatív testi szervek tudaton kívül működnek. Ez a tudattalanság szintén a szív tehermentesítése. Testi kívánságok ébresztésével, testi közérzet, fájdalmak útján mégis csak jeleket ad a vegetatív lélek a szívnek, hogy egyrészt a testi életet is örömmé tegye, másrészt a szívet a test gondozására készítse. Ez az öröm és e fájdalom a test érdekeit képviseli: veszedelmük, hogy szembeszegülhetnek a szellem örömmével és érdekeivel, s ha a szív a versenyben rosszul dönt, az embert elszakíthatják Istentől. Ezen a ponton

kapaszkodhatik a KÍSÉRTŐ az ember lelki világába, de nem a testen, hanem a szellemen keresztül, s az ember szellemében azt a káprázatot kelti, mintha a test erősebb, hatalmasabb valóság volna, mint a szellem. Az ember szelleme a lelkiismereti szorongáshoz hasonló félelmet vagy az Isten szentségének érzetéhez hasonló csodálatot kelthet a szívben a test iránt. A szellemi érzékelésnek ez a megcsalása a BÁLVÁNYOZÁS. A szellemi érzékelésnek ez az eltévedése az igazságérzék megbetegedésére vezethető vissza. Ez a megbetegedés pedig annak következménye, hogy a szív az igazságérzékét akarattal elfojtja. Ezért az ember az eltévedésért felelős. A szellem testi káprázata szülte a pogány vallásokat (Róm. 1,19-25).

Az emberi szellemet különben úgy kell képzelnünk, hogy az, mint a magzatot a burok, veszi körül a lelket, hogy azt éltesse és táplálja. Említettem, hogy a szellem egyik feladata, hogy csatornául szolgáljon az Isten Szelleméből fakadó életnek, vagy mondjuk, magának Isten Szellemének az emberi lélekbe való áradására. Míg a szellem érzékszervei a szívnek állanak szolgálatában, az életet az egész lélekre önti ki, a vegetatív lelken keresztül pedig a testet is elevenítheti, sőt fel is támaszthatja. Mivel a test halálával a vegetatív lélek nem pusztul el, csak működése szünetel, a vegetatív lélekben a testi kívánságok továbbra is megmaradnak. Úgyhogy a testetlen állapotban hiányérzet keletkezik, mely a test egykori újjáteremtéséig, a feltámadásig tart. Ezen a vegetatív lelken keresztül történik majd a keltáadás, és innen van, hogy a feltámadók, ha testük más anyagból lesz is, mint ez a halandó, egymásra fognak ismerni. A szellemnek ezen a működésén alapulnak Jézus csodálatos gyógyításai is. A hit kapcsolatot teremtett Jézus és a beteg szelleme között, s ezen a megnyíló kapun át Jézus szelleme átáradt a betegbe. Ennek az átáradó erőnek a hatalmát még a beteg test is megérezte. Így érthető meg Erzsébetben a méhmagzat repesése; a találkozó, de még öntudatlan szellemek érintkezése; az isteni Szellem hatalma, mely a hívő Erzsébetre, s a gyermekekre ráömlött, okozta a magzatban az öröméhez hasonló reflex testi mozgásokat. Ami tisztán biológiai szempontból képtelenség, szellemi behatásra természetes. Ugyanígy a vegetatív lelken át indította meg Isten Szelleme Máriában a fogamzást; a szellemnek vegetatív hatása a tudatot itt is kikerülte.

A LÉLEK (*psüché*) szó a Római levélben csak négyszer fordul elő, s háromszor a léleknek a testtel kapcsolatos működését fejezi ki: a fájdalomérzetet vagy a léleknek a testet éltető szerepét (Róm. 2,9; 11,3; 16,4). Az utóbbi két esetben a lélek szó a test és lélek kapcsolatában folyó életet jelenti. Egyszer magát az embert jelenti, tehát a lélek fogalmának legteljesebb értelmében áll (Róm. 13,1). A szellem, lélek és test összehangzó működésére igen jellemző példázatot a bibliai őskeresztyén egyház az ótestamentumi istentiszteletben, melyet különösen a Héberékhez írott levél és a Jelenések könyve használnak fel. A szellemnek a maga tudattalanságában az örök homályban levő szentek szentje felel meg. A szív a szent hely, hol Isten imádása folyik (füstölő oltár); bevilágítja az Isten Szellemétől megújított értelem (hétágú mécsláb) és táplálja az Isten-meglátások és szellemáradások sorozata (kenyeres asztal). A test a külső udvar; kerületét az Ige fényében kell megtisztítani (medence), s benne a testi érdekek állandó feláldozása folyik (véres áldozati oltár). Ebben a szemléletben mondotta Jézus a maga testét Isten templomának, s értjük meg azt a jövendölését, hogy az Antikrisztus eljövetelekor a világot Isten számára elpecsételő angyal a tornácot (udvart) kihagyja a mérésből, vagyis a Fenevad bélyegét felvevő világtól Isten az Egyház bizonyágtételét megtagadja. Ebben a csodálatos templomban a pap, kit a mécsláb megvilágít, s ki testét Istennek véres áldozatul viszi: a szív! A szív pedig maga az ember.

Ha a test szervezete csodálatos, és az orvosok számára minden részletében való megismerése szinte lehetetlen, mennyivel csodálatosabb és bonyolultabb kell, hogy legyen az ember elől még jobban elrejtőző lélek. A templom hasonlata még jobban kidomborította a lélek szervei között a szívnek minden egyebet felülmúló központi jelentőségét. A lélek minden egyéb szerve ennek a központnak áll szolgálatában. A segítő szervek közül még két igen fontos működés vár tüzetesebb megvilágításra: a *thümos* és a *nous*. A THÜMOS szó alapjelentése: heves mozgás, ebből folyik többi jelentése: indulat, (különösen: harag), füst, áldozat. Az érzelmeknek, indulatoknak e székhelyét jobb magyar szó híján KEDÉLLYEL fordítom. Az indulat az érzelemből áll elő. Az érzelem keletkezése

tudattalan. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy úgy a szellem, mint a testhez kapcsolódó vegetatív lélek kelthet érzelmeket. Az Urat többször fogta el olyan indulat, melynek forrása a szellem volt: mély szánalom, felháborodás, harag. A *thümos* és *nous* munkájának keveredése az *enthümisz*, mely az indulatoktól ide-oda hányt lélek tűnődéseit jelenti (Mt. 1,20; 9,4; 12,25; ApCs. 10,19; 17,29; Hébr. 4,12). Az *epithümia* (kívánság) a *thümos*-nak a testi vagy szellemi külvilág dolgaihoz való tapadása, mely lehet egészséges vagy beteges, aszerint, hogy a szív egyensúlyát előmozdítja vagy veszélyezteti. A szívnek a kívánságról hozott ítélete az érdek. A *thümos* eredete tudattalan lévén, a kívánságok létrejöttét a szív nem ellenőrizheti, nem kormányozhatja, ébredésükért nem felelős. Így mondhatja az apostol a helytelen kívánságok uralmáról: már nem én cselekszem azt, hanem a bennem lakozó bűn (Róm. 7,17). A szív felelőssége ott kezdődik, mikor a kívánságokkal magát azonosítja. Ekkor beszélhetünk a szív kívánságairól (Róm. 1,24). Amikor a szív megtagadja a kívánságokat, mégha azok uralkodnak is rajta, nem felelős értük többé. De ettől a pillanattól kezdve a lélek fájdalmas meghasonlásba, belső háborúba jut, mely rosszabbnak tűnik fel, mint a régi békessége. Pedig ez a felkavarodás a gyógyulás kezdete. Ezt a felkavarodást a törvény végzi. Ekkor az addig tudattalan betegség (a lélek betegségét a Szentírás HAMARTIÁ-nak, eltévedésnek nevezi) tudatos lesz. Mivel pedig a téves (amennyiben bűnös) kívánság megmarad, az a szívet állandó izgalomban tartja, elgyötri és isteni segítség nélkül megtöri. Ezért mondja Pál apostol, hogy a hamartia a törvényben alkalmat, vagy ugródeszkát talál (Róm. 7,8.11). mikor tehát a törvény a kegyelem nélkül a tudattalan *hamartiá*-t tudatos *hamartiá*-vá teszi (az eltévedést bűnné változtatja), tulajdonképpen a bűn hatalmát növeli. A törvény ugyanis rossz lelkiismeretet kelt, s a szívet Isten iránt bizalmatlanná teszi; a bizalmatlanság a szellem csatornáját elzárja, s így nemz a törvény halált (Róm. 7,8-11). Pedig mindez csak a szív önbizalmának megtörését szolgálja, s így a törvénynek addig van szerepe az ember életében, amíg magában bíz. Amely pillanatban az ember magát Isten kegyelmének karjaiba veti, a törvény szerepe megszűnik. Így lesz a törvény a Felkent Jézusra vezérlővé, a Felkent Jézus *paidagógos*-ává (Róm. 7,1-13; Gal. 3,24). Jézus pedig a szívnek azon a felismerésén keresztül lép be az emberi életbe, hogy nélküle el kell vesznünk. Ezért az új élet kezdete: felfogásváltoztatás, *metanoia*.

Maga a felfogásváltoztatás, a *metanoia* azonban nem több, mint egy elnyomott országba a felszabadító csapatok behívása. Mert ezzel a beismeréssel még nem lesz a szív a kívánságokon úr. Sokakban ébredt már fel a kérdés: miért nincs az emberi természet úgy teremtve, hogy ez a kínos meghasonlás ne legyen benne? Erre a kérdésre az a felelet, hogy nem is teremtette úgy a Teremtő, hanem a szív önként rontotta meg a lélek természetét, amikor a szellemi életforrástól elfordulva, a testi létet bálványá emelte. Amikor a test káprázatától a szív megszabadul, az élet újra ömleni kezd belé az Élet Forrásából, Istenből. A test káprázata azonban a megtérés után is tart, és ez tartóztatja az élet folyamatát. Vajon a bűn forrása a testben van? Semmiképpen, hanem a testtől elkápráztatott szívben. De a kápráztatás nem a testtől indul ki, mely szellemi cselekvésre képtelen, hanem a a testet csalétekül használó szellemi hatalomtól, kit az Írás SÁTÁN-nak és DIABOLOS-nak nevez, Istennel ellenkezőnek és Isten rágalmazójának. Az a gnosztikus hit, mely szerint a test a bűn forrása, szintén testi káprázat, mert a testnek szellemi hatalmat tulajdonít. A Biblia, hogy a magában teljesen ártatlan, vétlen testet a test szellemi káprázatától megkülönböztesse, a testnek erre a két fogalmazására két külön szót használ, s az előbbit SOMA-nak, az utóbbit SARX-nak nevezi, magyarul TESTNEK és HÚS-nak. Mikor tehát a testet szellemi káprázata nélkül a maga anyagi mivoltában és életrevaló tehetetlenségében tekinti a Biblia, *soma*-t azaz testet mond (Róm. 1,24; 4,19; 7,4; 8,11; 8,23; 12,1.4.5). A *sarx*-ot is használja a bűnös színezet nélkül, jelezve vele a testnek a lélekkel összefüggő életét (Róm. 1,3; 2,28; 4,1; 9,3.5.8). *Sarx* a lelket lenyűgöző testkáprázat (Róm. 8,3-8. 12.13; 13,14). Akit ez a káprázat elborít, az a *sarx*-ban (Róm. 7,5; 8,9) van. További értelemben jelenti a *sarx*-tól lenyűgözött lelket (Róm. 7,25), sőt az egész embert (Róm. 3,20; 7,18). Az elkápráztatott szív tehetetlenségét a hús tehetetlenségének is mondja az Írás (Róm. 6,19); magától értetődőleg nem a test, hanem a szív tehetetlenségéről beszél az Úr Jézus is, ki ebben ótestamentumi nyelvhasználatot folytat (Mt. 26,41; 1.Móz. 6,3).

Láttuk, hogy az érzelem a tudattal egyesülve *enthümesis*-szé (tünődéssé) lesz. Ha az érzelem a kedélyben mozgatóerővé fejlődik tovább, indulat a neve; az indulatok tudatos ismétlődése TÖREKVÉSSÉ (*phronéma*-vá) lesz. – *Enthümesis* és *phronéma* között tehát az a különbség, amely az érzelem és az indulat között. Érzelem és indulat tudaton kívül keletkezvén, felelősségtől mentesek, ártatlanok, de nem is erények. *Enthümesis* és *phronéma* tudatosak, tehát vagy istenesek, vagy bűnösök. Úgy látszik, az indulatok hajlamok alakjában átöröklődnek, s az átöröklődő hajlamot, amely Isten helyett a húshoz tapad, mikor tudatossá lesz, vagyis törekvéssé változik, nevezzük EREDENDŐ BŰNNEK. A tudatosan támadó törekvés később ismét tudattalan lesz, de a tudaton kívül tovább hat, úgyhogy az ember nem ismeri a saját természetét. Pál panaszkodik, hogy nem ismeri azt, amit véghezvisz (Róm. 7,15). Az átöröklés is tudattalan. A törvény megmutatja ugyan a törekvés eredményét, a bűnt, de homályban hagyja annak természetünkben levő alapját. Ismeretlen ellenséggel küszködünk, vaktában vágjuk a levegőt. Mégsem! A testi törekvések iránt való egyetemes gyanúval meg kell tagadnunk a test káprázatát, a húst. Mindenestől a szellem dolgaira kell fordítanunk szívünket, s akkor Istennel való együtt járásunk közben új érzelmek születnek, azok új indulatokká változnak, s megújul a szellemi *enthümesis* nyomán a *phronéma*. A törekvés a Római levélben igen fontos fogalom (Róm. 8,5.6.7.27; 11,20; 12,3.16; 14,6; 15,5). A hús törekvésén a szív nem lehet úrrá, csak a szellem törekvése szoríthatja ki, mert az emberi szellem törekvését Isten Szellemeinek törekvése erősíti.

A *thümos*-ból tehát sok átok száll föl. Miért alkotta akkor az Isten? Isten nem átoknak teremtette. A szellemi emberben a *thümos* ugyanaz, mint a gépben a lendítőkerék. Örömmé teszi az életet: a szívet új küzdelektől tehermentesíti; a léleknek egyensúlyt ad, s a maga választotta irányban megtartja. Mindez áldás addig, amíg törekvéseink Istent keresik. Amely pillanatban a törekvés káprázatok után fut, ami áldás volt, átokká változik.

A szívnek a *thümos* mellett van egy másik segítő szerve is: a NOUS vagy ÉRTELEM. A homályos és ellenőrizhetetlen *thümos*-szal szemben a *nous* a teljes világosság, a tudat tiszta fénye. De a *nous* nem ítél, csak magyaráz, érvel. Az ítélet a szív dolga. A *nous*-t a szív lámpaként tartja kezében, még önmagát is azzal vizsgálja. A *nous* az a szem, melyről az Üdvözítő beszélt, mely az ember egész valóját megvilágítja (Mt. 6,22.23). De a szem elhomályosodhat, a lámpa kialudhat, mert nem a lámpa ég, hanem a benne lévő olaj. A *nous* használatához az szükséges, hogy állandóan áramoljék belé az égi olaj: az ember szellemén át közeledő Isten Szelleme. Mihelyt az olajforrás elapad, a *nous* nem világít, az ember eltéved. Láttuk, hogy a bűn bibliai alapelvezése, a *hamartia*, eltévedést jelent. A megfelelő héber szónak (*chátá*) ugyancsak tévedés az értelme. Mit jelent eltévedni? Nem látni többé a valóságot, a valóságot a hazugsággal cserélni fel. Aristoteles a *nous*-t *dünamis peri tén alétheian*-nak nevezi, az igazságot meglátó képességnek (De anima I.Cremerné!). Az értelmet a Biblia egyetlen egyszer sem cseréli össze a szellemmel, ami azt jelenti, hogy az értelem vagy gondolkodás mindenestől fogva lelki, és nem szellemi szerv. Az ember szelleme nem szállít gondolatokat, csak megvilágítja a gondolkodó lelket. Gondolatainkért és a belőlük fakadó elhatározásokért tehát felelősek vagyunk, és ezt a felelősséget nem lehet azzal lerázni, hogy gondolkodás helyett és a felelős cselekvés bátorsága helyett a lélek homályos részeiben, az *enthümesis*-ben isteni vezetést vélünk megpillantani, és a *thümos*-on keresztül való vezetést erőszakoljuk. Isten Szelleme csak az értelmét használó, érvelő, gondolkodó szívet világosítja meg. A gnosztikus- misztikus felfogás a *nous* fogalmát hamisítja meg, mikor azt a szellemmel teszi egygyé, voltaképpen az *enthümesis*-szel cseréli fel. Azt képzelik, hogy az összegabalyított értelem-szellemen föl-kúszván, behatolhatnak Isten mélységeibe, s Istenbe elmerülvén, őt értelmileg teljesen kiismerhetik. A gondolat már magában istenkáromlás, mely a Bibliától teljesen idegen sátáni káprázat. Ezek az isten-látások nem Istenből kerültek elő, hanem a látnokok korábbi tudásából, melynek az emlékezetből való fölmerülését kijelentésnek vették. Ez az eredete sok spiritiszta szellem-közlésnek is. Az emberi szellem, mint már láttuk, tudattalan vezető közeg; érzékszervek, szellemi idegpályák szövete; lökéseket ad, nyugatlanságot kelt, buzgóvá tesz (1.Móz. 41,8; 2.Móz. 35,21). A rajta keresztül érkező hatások jöhetnek Istentől, de jöhetnek a gonosztól is, s hogy felülről vagy alulról jönnek-e, azt is az értelmet használó szívnek kell eldöntenie (1.Ján. 4,1). Istenben senki

sem olvashat úgy, mint egy nyitott könyvben. Kérnünk kell őt, hogy egy-egy keveset, amennyit elbírnak, újra meg újra jelentsen ki önmagából. A KIJELENTÉS legtermészetesebben úgy megy végbe, hogy amíg mi értelmünket használjuk, és a kérdéseket becsületes igyekezettel és teljes erőnkkel megoldani próbáljuk, ezt az igyekezetet Isten megáldja, és a küszködő értelmet megvilágosítja. A természeti jelenségek (Róm. 3,25.26) elkezdnek nekünk Istenről beszélni. Vannak ritkább esetek, mikor Isten csakugyan kész mondatokban, vagy képekben jelenti ki magát, de akkor testi érzékszerveinken keresztül szól, s a képek földiek (Jézus példázatai, apokaliptikus látomások, álmok). Az úgynevezett nyelveken szólás is, mely az értelem műhelyén kívül jött létre, a testi beszélő szerveken át történik (1.Kor. 14,14). De ezek ritkább esetek, és Pál nem is ajánlja, hogy első sorban ezekre támaszkodjunk. Ha bizonyosságot kell tennünk, közel hozzánk az igazság beszéde, de nem szellemünkben, hanem – szívünkben és szájunkban (Róm. 10,6-8). Isten nem dróton rángatott bábukat akar, hanem szabad fiakat.

Az értelem munkájának is van egy olyan állandósulása, amilyen a kedély indulataiból rögződő törekvés. Az állandósulás itt is a szív hozzájárulásával történik, mint ahogy az indulatokat is a szív rögzíti törekvéssé. Az értelemben megismétlődő értelmi meglátásokat (*ennoia*-kat) a szív többszörös ítélete egyesíti, s ezzel a *SÜNÉISIS*-t (héberül: „binát”-t, magyarul: BELÁTÁST) hozza létre. A héber szó szétválasztó, a görög szó összevető, a magyar szó a világ titkos rendjébe belátó, a belső összefüggést észlelő képességet jelöli, s csakugyan mind a három egyesül ebben az állandósult ítélőképességben, melyben a szív az értelmet újabb ítéletre való előterjesztés alól fölmenti. A belátás képessége tehát megint a szív munkájának tehermentesítését szolgálja. A Római levélben a *sünésis* szó nem fordul elő, de az értelme igen. Megtaláljuk az *asünetos*-t az olyan szívnek jelzésére, mely a dolgok isteni rendjébe, a „*diké*”-be nem lát be (Róm. 1,21.31; 10,19). A Római levélben a *nous* áll a *sünésis* értelmében. Az *asünetos* gondolkodásmódja vagy belátása „elvetendő” (*nous adokimos*, Róm. 1,28). Az ily értelmet, helyesebben belátást – Isten akaratának becsületes keresésével, a szív új ítéleteivel meg kell újítani (Róm. 12,2). De aztán az ilyen becsülettel szerzett új belátásban teljes szívvel meg is kell maradni (Róm. 14,5). A megtérés gyakoribb újtestamentomi kifejezése, a *metanoia* is belátáscserét jelent (Róm. 2,4), s amely szív az ilyen cserére nem hajlik, az Istennek ellenálló, dacos szív: *ametanoótos* (Róm. 2,5). „Az Úrnak értelme” kifejezés is tulajdonképpen a belátás krisztusi módját jelenti (Róm. 11,34), nem a mennyei Úr gondolkodó szervét.

Igen fontos kérdés, hogy ISTEN IGÉJE milyen módon munkálkodik szívünkben. Hogy Isten kijelentéséből az Ige a prófétai írásokban miként áll elő, azt már láttuk. De hogy kerül a prófétai írásokból belénk (Róm. 16,25.26)? Testi érzékszerveinken, szemünkön, fülünkön keresztül jut az Igének külső szóképeit hordozó betű vagy hangkép az értelembe; az Ige belső szellemi értelmét azonban a szellem világosítja meg, s így a testi szem mellett a szellemi szem megnyílását is kell kérnünk. Mert a külső értelmi gondolat maga épp oly keveset ér, mint a betű: értéke csak a szellemi igazságlátásnak van, mellyel állapotunkat, helyzetünket az Ige fényében ismerjük meg. A Szellemtől megvilágosított Ige aztán csodálatos hatalommá válik, mint erről a magyar fordításban a felismerhetetlenségig eltorzított Héb. 4,12 tanúságot tesz, melynek e tanulmány szempontjából szükséges helyesebb fordítása így kísérelhető meg: „Mert az Isten Igéje él és hatékony, élesebb bármely kétélű kardnál, és elhat a léleknek és a szellemnek, az ízeknek és velőknek széjjeloszlásáig, megítélni képes a szív szenvedélyeit (kedélytűnődéseit) és gondolatait (értelmi látásait).” Az utolsó két fogalom a már tárgyalt *enthümesis* és *ennoia*. Az ízek valószínűleg a csontokat jelentik, melyek a testet összetartják, melyeknek belsejében van az azokat éltető csontvelő. Az ízek és velők eszerint az életet fenntartó lelki szervek, és az azokat megelevenítő szellem képei. Az Isten Igéje, vagyis egy kívülről jövő, magasabb ÍTÉLET belép tudatunkba, s abban elkülöníti azt, amit mi csinálunk, attól, amit Isten Szelleme szellemünkön át végez bennünk: a holt emberi erőlködést és a megelevenítő isteni teremtő munkát. Ez a szétválasztás behatol a *thüimos* és a *nous* munkájába, tehát az egész lelki életbe, s törekvéseinket és belátásainkat rendre fölboncolja. Ami érzelem, indulat, vágy, tűnődés vagy törekvés, értelmi következtetés, belátás tőlünk, az embertől származik, balra hull; ami Istenének bizonyul, jobb oldalon marad. Az Ige tükör, melyben a szív a lélek mozdulásait felismeri. Isten Igéjének az a feladata, hogy a szív döntéseit ellenőrizze és megrostálja.

Igen sok botor állítás hangzik el akörül a kérdés körül, hogy az újonnan született ember miben különbözik az újonnan nem születettől. Rendesen azt szokták mondani, hogy az újonnan nem született ember semmiféle kapcsolatban nincs az Istennel, Isten nem látja. Ez nagy tévedés. A hitetlen ember folyton látja az Istent. Amikor igazat, szépet, jót, irgalmat, hűséget, bátorságot, igazságot lát, Istent látja. Istent látja a fenségesben, a nagyszerűben. Hogy e dolgokban gyönyörködik, az folyton dolgozó szellemének munkája. Csak az a baj, hogy engedetlen szíve értelmével a folyton látott (Róm. 1,19) Istent szétszakítja, és nem akarja őt Istenként tisztelni. A test káprázata megvakítja, és Isten dicsőségét a testre viszi át (Róm. 1,21). A hitetlen ember értelméből hiányzik a világ rendjébe való belátás; szívéből hiányzik az egyensúly-érzék, melyet csak az istentisztelet (nem külső liturgia, hanem az imádat szívbeli áldozata) adhat meg. A hitetlen embernek szét kell hullania a szétfutó, s a lelkiismerettől folyton feddett törekvésekben. Ez a belső meghasonlás idézi elő az idegbajok rettenetes skáláját vagy a belső kiszáradást, ami az előbbinél alig jobb. Ennek a meghasonlásnak vagy kiszáradásnak törvényszerűen be kell következnie: ez a *bűn törvénye*; a legalsó szféra, amelyben ember élhet (Róm. 7,23.25; 8,2). Mivel e fokon földi összeköttetések, tagjaink szerint hullunk széjjel, ezt az állapotot a levél *a tagok törvényének* is nevezi (Róm. 7,23). – Efölött a szféra fölött van egy szféra, melyben az értelem új belátást nyer, tehát a szív megtér. A lélek Isten fényében látja állapotát, de törekvésein nem tud úrrá lenni. Új törekvés ébred benne, s hús és szellem törekvése csatázik. Látja a célt, de csak botorkál feléje. Ezt a szférát *az értelem-törvénye* hatja át (Róm. 7,23.25). – A becsületes küzdőnek Isten sikert ad. Az emberi szellemet át Isten megelevenítő élete árad az emberi lélekbe, s azt még törekvéseiben is megújítja. Ennek feltétele azonban az, hogy az emberi én Istennek átengedje a szerepet. Amilyen mértékben ez megtörténik, oly mértékben telítődik a lélek új élettel. Ez a harmadik, a legfelső szféra, melyben most már *a szellem törvénye* uralkodik (Róm. 8,2 skk.). miben különbözik hát a hívő a hitlentől? Abban, hogy a hívő nem csak látja Istent, hanem őt el is ismeri, s miközben elismeri, mindig tisztábban látja. Főként azonban abban, hogy Isten elismerésével egyenes arányban ömlik belé a Szellem élete, ami a hitlennél teljesen hiányzik. A hívő nem csak érzékeli Istent, hanem Vele az élet összekapcsolja. A hívő táplálkozik, s erre a legszebb festmény sem képes: szép jellem még nem új élet.

A Biblia lámpásával egy csodálatos gépezetbe pillantottunk bele, melyben minden fogaskerék a legpontosabban kapaszkodik más fogaskerekhez egész sorozatába. De mérhetetlenül több ez, mint gépezet. Amikor szervezetet írtam, akkor is azzal az aggodalommal tettem, hogy a valóságban alul maradok. A szívet nem is lehet szervnek nevezni, hisz az én-nek csak szervei lehetnek, ő maga nem szerv. A testi szív a lelkiné példázata, de jelentőségében mélyen a lelki alatt marad. Az egész lelki világ azt szolgálja, annak munkáját végzi, vagy feladatait könnyíti meg. A kedély és értelem munkáját az teszi állandóvá. Test és szellem neki szállítanak érzékletet, életalkalmat, életerőt. A szív bukik el, a szív tér meg; a szív zárja be Isten előtt az ajtót, és a szív nyitja azt meg. Amit az ember tesz, csak akkor érvényes, ha a szív teszi (Róm. 6,17). Az emberi lelket a szív teszi önmaga tömlőcévé, s ha ennek ajtaját csak Isten nyithatja is ki, semmit sem ér az Isten szabadítása, ha a szív nem lép ki a megnyílt ajtón! Isten nem veszi az embert birtokába, míg a szív nem adja oda magát (Róm. 6,19; 8,13; 12,1). Isten és az ember között csak akkor lehetséges kapcsolat, ha a szív önként ráhajol Istenre, ha hisz. A szív, mint saját birodalmában korlátlan kényúr, grandiózus hatalommal emelkedik ki az emberi létből, mint Istennek teremtő akaratából az ő megsokszorozott képmása.

És ezt a szívet sikkasztotta el a modern lélektani kutatás, amikor hatalmát átadta egy, az értelem-érzelem-akarat fejetlen országában uralkodó autómata gépnek. Ez a lélektan az emberről letörölte az istenképet, s az embertől elrabolta azt a hitet, hogy bukottságából felemelkedvén, saját birodalmában ismét úrrá lehet. A bűn pokoli hatalmával szemben az ember megromlott gépnek hiszi magát, s tanácsstalanságában a gép kijavítását kuruzsló lélek-mechanikusokra bizza. Ezeknek a kuruzslóknak sejtelmük sincs a magasságból aláömlő életerőről, s a gyógyfüveket a „tudatalatti” mélységből akarják összeszedni. Már láttuk, hogy a „tudatalatti” a *thümos*. A kuruzslók azt mondják, hogy az öntudat küszöbe alatt régi harcok, összeütközések eltemetett emlékei vannak, s igazuk van, mert ezek az emlékek meg is vannak, de nem a tudat „alatt”, hanem a tudatos istenellenes törekvésekben. Ezért nem kell a tudat alá leszállni. De nem is szállnak le ők, mert nem is tudat alól, hanem magából

a tudatból csalják ki azt, amivel a beteget sakkba szorítják, zavarba hozzák, aztán elkábítják, és való állapota felől megcsalják. Jaj annak, aki az élő Istenhez való fordulás helyett freudista kuruzslóhoz, vagy a szívet a felelősségtudattól megfosztó hipnotizőrhez fordul, ki a megtérés kellemetlen isteni parancsát egyszerűen megkerülteti vele!

Visszajutunk oda, ahol a kettős igazságosság igazságát fölfedeztük. Miért fogadja el az Isten a hitet igazságosságul? Mert a hit az emberi szívnek Isten előtt való meghódolása, és ez több, mint külső törvénytételek megtartása. Isten és ember közös bizodalomban egymáshoz hajolnak, Isten mint Atya, az ember mint bízó gyermek. S az Isten, ki előre látja övéit, kiméri a hitnek útját, és előre megállapítja annak állomásait. Ez az *eleve elrendelés*. A hívő nem veszhet el. Örök törvények biztosítják létét, melyeket az emberi értelem fel nem ér. Örökkévaló kéz tartja. Örökkévaló szeretet vonja, és annak ki állhatna ellen? A hatalmas szív kicsiny gyermekké lesz – az Orvos előtt.

Budapest, 1939.

Csia Lajos